

a fi EU

[ghid informativ despre bullying și cum
putem crea spații mai incluzive și sigure]

[Cuprins]

1. Context actual /2

2. Despre adolescență și sănătate mintală /4

- 2.1. Sănătatea mintală /5
- 2.2. Formarea identității /6
- 2.3. Stresul minoritar /7

3. Discriminare /9

- 3.1. Mediul rural /11
- 3.2. Dizabilități /12
- 3.3. Orientarea sexuală și identitatea de gen /13
- 3.4. Etnie romă /14

4. Bullying /16

- 4.1. Efecte ale bullying-ului /17
- 4.2. Imaginea de sine /18
 - 4.2.1. Tulburări alimentare /19
- 4.3. Stima de sine /20
- 4.4. Acceptarea de sine /21

5. Context social și performanța academică /22

- 5.1. Context familial /22
- 5.2. Grup de prieteni /23
- 5.3. Mediu educațional și abandonul școlar /24

6. Poveștile tinerilor discriminați /26

7. Ce pot face pentru a diminua numărul actelor de discriminare și bullying? /30

- 7.1. Eu ca martor /30
- 7.2. Eu ca victimă /31
- 7.3. Eu ca profesor /32
- 7.4. Eu ca instituție /37
- 7.5. Pot victimele discriminării deveni abuzatori la rândul lor? /40
- 7.6. Eu ca agresor? /41
- 7.7. Eu ca părinte sau tutore legal /42

8. Bibliografie /44

Material realizat de Identity.Education cu sprijinul British Embassy Bucharest și Ambasadei Irlandei în România în cadrul proiectului „From Information to Allyship”.

În redactarea conținutului, ne-am bucurat de sprijinul următorilor parteneri: Salvați Copiii - Filiala Timișoara, Asociația GoFree și Consiliul Național al Elevilor.

Toți termenii noi folosiți pe parcursul ghidului vor fi explicați în capitolul „Glosar”.

[introducere]

Scopul acestui ghid este de a informa și găsi soluții atât pentru elevi/eleve/elevx, cât și pentru cadrele didactice sau ceilalți actori implicați în actul educațional, care întâmpină la rândul lor forme de discriminare, dar le și practică, cât și pentru părinți sau tutori legali pentru a înțelege impactul și necesitatea atitudinilor deschise în comunitatea academică, îmbunătățind actul educațional și procesul de predare-învățare-evaluare. Liceele nu sunt întotdeauna un spațiu prietenos pentru toți tinerx, mai ales pentru cei/cele care fac parte din grupurile

vulnerabile, minoritățile etnice sau minoritățile sexuale. De multe ori se întâmplă să nu existe o comunitate formată în jurul școlii, iar elevii/elevele/elevx să se simtă excluși, judecați și discriminați, atât de către profesori, dar și de către alți elevi/eleve. În lipsa unor discuții sustinute pe baza drepturilor și obligațiilor elevilor, dar și legate de comportamentele și atitudinile discriminatorii, aceste subiecte pot fi abordate superficial.

[context actual]

În ultimii ani, s-au realizat diverse sondaje naționale, menționate mai jos, cu privire la nivelul discriminării și bullying-ului atât în școlile din mediul urban, cât și în cele din mediul rural.

Rezultatele sondajului implementat în anul 2019 de către Comisia Europeană arată că privind țara noastră (1.041 de intervievați) statisticile sunt destul de îngrijorătoare, unde discriminarea are procente de peste 50% în cazul persoanelor de etnie romă (60%), sau cu dizabilității (50%), iar cu mici procente diferență regăsim discriminarea persoanelor în funcție de vârstă (49%), orientare sexuală (45%) origine etnică și pe baza sexului (44%), religie sau credință (43%) culoarea pielii (42%) sau a fi intersex (33%) (Discriminarea în Uniunea Europeană - Sondaj Eurobarometru, 2019).

La nivel național, Legea Educației Naționale prevede normele referitoare la combaterea violenței psihologice - bullying (2020) prin a ajuta la crearea unui climat sigur și pozitiv în unitatea de învățământ, bazat pe respectarea persoanei, nediscriminare, motivarea pentru învățare și asigurarea stării de bine a elevului. Pe lângă acestea, școala nu doar că ar trebui să identifice, semnaleze și intervină în situații de bullying, ci și să promoveze activități de prevenire și combatere a acestora. Rolul școlii nu este numai de a educa elevii/elevele, ci și de a forma competențe în rândul acestora, inclusiv prin a le insufla un spirit proactiv. Însă, încercările de a împiedica educația incluzivă în școli persistă și pun în pericol libertatea de exprimare și de informare, cât și drepturile omului și „drepturile copiilor la o educație echilibrată, bazată pe știință”. Un astfel de exemplu este și modificarea la Legea Educației Naționale adoptată în iunie 2020 de Senatul României, care își propunea să interzică educația despre gen, egalitate de gen și identitate de gen în spațiul educațional școlar, universitar și profesional. Din fericire, această propunere legislativă a fost declarată neconstituțională în decembrie 2020 de către Curtea Constituțională a României.

În 2022, Parlamentul României a votat ca legea privind protecția și promovarea drepturilor copilului să prevadă ca în școli, începând cu clasa din clasa a VIII-a, să se deruleze „programe de educație pentru sănătate, în vederea prevenirii contractării bolilor cu transmitere sexuală și a gravidității minorelor” numai cu acordul scris al părinților.

Educația sexuală este fundamental de importantă fiindcă este, în primul rând, educație pentru sănătate. Îi învață pe tineri că a întreține relații sexuale implică în primul rând consimțământ, respect, dar și riscuri și responsabilități, care oferă posibilitatea de a-i proteja față de boli cu transmitere sexuală și sarcini nedorite. În Convenția cu privire la drepturile copilului realizată de Salvați Copiii în 2019, referitor la sănătatea mintală a tinerilor, „Comitetul îndeamnă statul parte: să extindă sfera de acoperire a Programului național de sănătate sexuală și reproductivă (2013-2017) pentru a furniza o educație cuprinzătoare, potrivită vârstei, cu privire la sănătatea sexuală și reproductivă, inclusiv informații privind planificarea familială și contracepție, pericolele sarcinii timpurii și prevenirea și tratarea bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv HIV/SIDA și să asigure acces neîngrădit la servicii de sănătate sexuală și reproductivă, inclusiv consiliere în condiții de confidențialitate și contracepție modernă, pentru adolescente și adolescenți” (Salvați Copiii, 2019).

Tot la nivel legislativ, în cadrul Statutului Elevului, se menționează faptul că elevii/elevele au „dreptul de a beneficia de tratament nediscriminatoriu din partea conducerii, a personalului didactic, nedidactic și din partea altor elevi/eleve din cadrul unității de învățământ”. Totodată, „unitatea de învățământ preuniversitar se va asigura că niciun elev nu este supus discriminării sau hărțuirii pe criterii de rasă, etnie, limbă, religie, sex, convingeri, dizabilități, naționalitate, cetățenie, vârstă, orientare sexuală, stare civilă, cazier, tip de familie, situație socio-economică, probleme medicale, capacitate intelectuală sau alte criterii cu potențial discriminatoriu” (Statutul Elevului, art. 7, cap. II).

Raportul anului 2021-2022 (RISEN) realizat de Consiliul Național al Elevilor, unde au răspuns peste 17.000 de elevi/eleve și 2000 de profesori din mediul rural și urban din toată țara, surprinde un procent îngrijorător cu privire la actele discriminatorii existente în școli. 28% dintre respondenți au constatat fapte de discriminare în rândul colectivului din mediul preuniversitar. În procente aproape egale, actele de bullying cu privire la situația economică, convingerile și capacitatea intelectuală, rasa, etnia, vârsta și orientarea sexuală au fost realizate atât de elevi față de alți elevi, cât și de profesori către elevi/eleve. Profesorii, pe de altă parte, semnalează un procent scăzut (9,5% dintre cadrele didactice respondente) cu privire la actele de discriminare observate în rândul comunității școlare din care fac parte.

[despre adolescenți și sănătate mintală]

Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) „adolescența este o perioadă de pregătire pentru vârsta adultă, timp în care au loc mai multe experiențe cheie de dezvoltare. Pe lângă maturizarea fizică și sexuală, aceste experiențe includ mișcarea către independența socială și economică și dezvoltarea identității, dobândirea abilităților necesare pentru a îndeplini relațiile și rolurile adulte și capacitatea de raționament abstract. În timp ce adolescența este o perioadă de creștere și potențial extraordinară, este și o perioadă de risc considerabil în care contextele sociale exercită influențe puternice” (Kapur, 2015).

[sănătatea mintală]

OMS definește, la rândul său, și conceptul de sănătate mintală drept: „bunăstarea emoțională și psihologică în care persoana poate să își folosească capacitățile cognitive și emoționale, să funcționeze în societate, să răspundă cerințelor zilnice ale vieții, să stabilească relații satisfăcătoare și mature cu ceilalți, să participe în mod constructiv la schimbarea socială și să se adapteze la condițiile externe și la conflictele interne”.

Sănătatea mintală este, astfel, un element fundamental în ceea ce privește creșterea și dezvoltarea armonioasă a copiilor și a adolescenților/adolescentelor, iar afectarea sau decăderea acestora le influențează calitatea vieții. În anumite cazuri, tinerii pot adopta comportamente nesănătoase, de risc - fumatul, consumul de alcool și droguri sau comportamente sexuale riscante. Performanța școlară poate fi, de asemenea, afectată.

Conform OMS, aproximativ 15% dintre copii și adolescenți dezvoltă tulburări de sănătate mintală, iar statisticile arată că în România, aproximativ 22.000 de copii și adolescenți trăiesc cu un diagnostic de boală mintală, pe când mulți alții se confruntă cu diferite dificultăți de dezvoltare, emoționale sau cognitive. Majoritatea problemelor debutează în jurul vârstei de 14 ani și deseori nu sunt nici depistate, nici tratate. Anxietatea, depresia și tulburările de comportament sunt printre principalele cauze de boală și suferință în rândul adolescenților.

Conform unui raport realizat de Copăceanu și Costache în 2022, un semnal de alarmă e tras și de înmulțirea cazurilor de alte afecțiuni psihologice specifice adolescenței, precum tulburările de somn, tulburările alimentare, dificultățile de atenție și concentrare, dependența de internet, jocuri video și social media.

Într-un studiu realizat în România în anul 2020 - menționat în raportul redactat de către Copăceanu și Costache - cu 10.114 adolescenți din toate județele țării (vârsta medie 17 ani), 48.9% dintre tineri au avut cel puțin o dată gânduri de suicid, 27.1% erau triști tot timpul și nu puteau scăpa de tristețe, 21.5% au avut perioade în care s-au simțit depresivi în ultimele șase luni.

Tot în anul 2020, Asociația ACCEPT a realizat un studiu numit „Trans în România”, la care au participat 142 de persoane trans, cu vârste între 16 și 60 de ani: femei trans, bărbați trans, persoane non-binare și persoane agender. Studiul abordează diferite aspecte cu care se confruntă comunitatea trans din țara noastră, precum: „felul în care persoanele trans (își) percep identitatea de gen, dificultățile pe care le-au întâmpinat în legătură cu tranziția (socială, medicală, juridică), natura relațiilor cu familia și cu cercul de persoane apropiate, incidentele pe care le-au avut în spațiul public, experiențele de la locul de muncă, relația cu autoritățile, relația cu sistemul și cu personalul din sănătate.”

Studiul cercetează și aspecte legate de sănătatea mintală a celor intervievați, evidențiind cum la nivelul persoanelor trans există o rată mult mai ridicată a tendințelor suicidale: 53% din respondenți s-au gândit să-și pună capăt zilelor, în timp ce 24% au și încercat acest lucru. (ACCEPT, 2020).

[formarea identității]

Cuvântul „identitate” se referă la percepția de sine a unei persoane sau la modul în care se vede pe sine. Formarea identității, pe de altă parte, este un proces social în care indivizii își realizează sau își construiesc cu adevărat identitățile prin intermediul relațiilor interpersonale. Niciun „eu” nu există în izolare, fiecare subiect este un fragment din lumea altor subiecți (Berry, 2018).

Una dintre cele mai importante sarcini de dezvoltare în adolescență și la începutul vieții adulte este crearea unui sentiment puternic de identitate. Adolescenții încep să se întrebe cine sunt și dobândesc treptat un sentiment de continuitate a propriei identități în toate situațiile și în timp. Percepția de sine a adolescenților este influențată de experiențele zilnice și contextele relaționale cu familia și colegii. Adolescenților le va fi mai ușor să își respecte propriile limite și să se diferențieze de ceilalți dacă au o mai bună conștientizare cu privire la cine sunt. Aceștia se pot simți mai confortabil să-și exploreze identitatea atunci când au o bază sigură, și anume, o relație sănătoasă și de sprijin cu familia, prietenii și colegii (Branje, 2022).

Identitatea psihologică a adolescenților poate fi supusă unor modificări în timpul unor experiențe de viață tranzitorii sau semnificative, care îi obligă să reevalueze cine sunt și cursul pe care doresc să îl urmeze în viață. Evenimente stresante, precum vestea unei boli sau un divorț, pot acționa ca punct de cotitură în formarea identității, care este volatilă în perioada adolescenței. Astfel de incidente ar putea determina adolescenții să experimenteze sentimente de discontinuitate și să-i împingă să reevalueze cine sunt, creând un sentiment general de confuzie asupra propriei identități, cât și o stare de apatie față de viață. Nesiguranța față de propria identitate este legată de o gamă largă de probleme psihosociale, inclusiv probleme de internalizare sau externalizare, singurătate sau abuz de substanțe. Identitatea proprie formată are rezultate pozitive, cum ar fi creșterea satisfacției și a încrederii în sine, cât și a performanței academice.

Pe lângă acestea, o persoană poate avea dificultăți în a-și forma identitatea atunci când conștientizează că are o trăsătură ce o distinge de ceilalți, specifică unei minorități, ceea ce poate duce la abuz fizic sau verbal ceea ce o vulnerabilizează și o poate transforma în victimă a abuzurilor de oricare tip. Astfel, indivizii pot dezvolta ceea ce e numit „stres minoritar”, determinat de obicei de lipsa sentimentului de coerență sau de legătură cu cultura majoritară (Craig & Smith, 2011).

[stresul minoritar]

La nivelul literaturii de specialitate, se consideră că suferința psihologică resimțită, spre exemplu, de persoanele LGBTQIA+, nu se datorează orientării sexuale în sine, ci mai degrabă stigmatizării care vine mână în mână cu aceasta, ce poate fi o sursă de stres cronic. „Stresul minorității” este considerat a fi disconfortul psihologic resimțit din cauza apartenenței la un grup minoritar care este stigmatizat și discriminat (Smith & Ingram, 2004).

Smith și Ingram (2004) prin acest termen se referă la stresul experimentat de indivizii care aparțin unui grup marginalizat și opresat, ale cărui valori, nevoi și experiențe sunt în contradicție cu cele ale culturii dominante. Aceștia susțin totodată că acesta poate rezulta din „alienare, internalizarea evaluărilor negative ale societății și evenimente de viață negative legate de orientarea sexuală” (Smith & Ingram, 2004, p. 57).

În încercarea lui de a operaționaliza conceptul de stres al minorității, Meyer (1995) afirmă că acesta este alcătuit din trei elemente:

- **homofobia internalizată**, ce se referă la concepțiile negative asupra homosexualității ce au fost interiorizate de înșiși membrii comunității LGBTQIA+;
- **stigmatizarea percepută**, presupune credința că o persoană o să fie tratată în mod injust și intolerant din cauza identității de gen/sexualității sale;
- **evenimente de prejudecată**, cuprinde toate acele acțiuni discriminatorii perpetuate de oameni față de persoanele homosexuale.

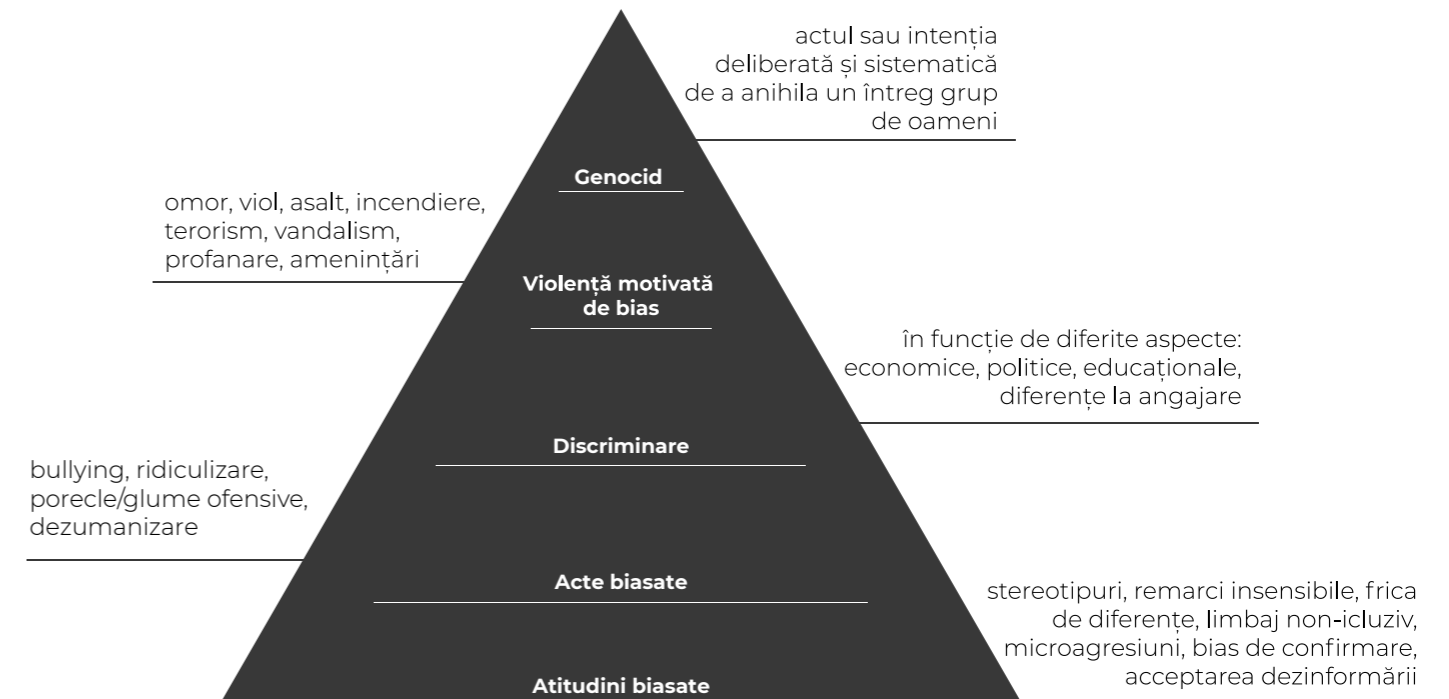

[discriminare]

Discriminarea, sub umbrela mai multor definiții, este percepută de către majoritatea persoanelor ca fiind acțiunea care împiedică o anumită categorie de cetățeni să beneficieze de drepturi egale pe baza unor motive nelegitime (DEX).

Formele de discriminare, evidențiate și în Legea Anti-Bullying (OMEC, 2020), sunt în general determinate de apartenența la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau defavorizată ori date de convingeri, sexul sau orientarea sexuală, caracteristici personale, acțiuni. (OMEC, 2020).

La rândul său, discriminarea poate implica forme de bullying, acestea manifestându-se prin violență psihologică, fizică, abuz emoțional, violență sexuală, cât și cyberbullying (violență psihologică cibernetică) despre care vom vorbi mai multe în capitolul următor. Comportamentele discriminatorii au fost clasificate în funcție de gravitatea acestora și ale consecințelor produse, creându-se așa-zisa „Piramidă a urii”. Aceasta a fost realizată în 2018 de Liga Anti-Defăimare, o organizație din Statele Unite care lucrează împotriva antisemitismului.

Bias = tendință, preferință sau înclinare subiectivă ori părtinitoare către o perspectivă, rezultat sau ideologie

Exemple din viețile de zi cu zi ale persoanelor agresate: Atitudini și acte biasate:

- „Am fost și încă sunt victima unui caz în care băieții mă judecă pentru că am parul scurt și mi se zice - femeia bărbat.”
- „Mereu am avut probleme cu imaginea mea asupra corpului meu. În generală și primară, am avut o perioadă foarte mare în care tot ce auzeam de la 3 colege era: ce plată ești!”
- „Am fost victima bullying-ului tot gimnaziul. Am fost agresată atât verbal, fizic și uneori și sexual deoarece eram „diferită”, cuminte și liniștită. Am făcut parte dintr-o clasă cu copii foarte agresivi și egoiști care m-au exclus, respins, batjocorit și agresat.

Piramida arată o serie de comportamente biasate, crescând în complexitate de jos în sus. Fiecare nivel de comportament are un impact negativ asupra indivizilor și grupurilor, însă pe măsură ce se avansează în piramidă gravitatea consecințelor crește, ajungând la a pune viața în pericol.

Ca într-o piramidă, nivelurile superioare sunt susținute de nivelurile inferioare. Dacă oamenii sau instituțiile tratează comportamentele de la nivelurile inferioare ca fiind acceptabile sau „normale”, rezultatul este ca și comportamentele de la nivelul următor să devină mai acceptate (Soto, 2020).

[mediul rural]

În România, peste 46% din totalul tinerilor trăiesc în mediul rural, mulți dintre ei în zone ce se confruntă cu sărăcie extremă și deprivare materială. Cu toate acestea, resursele sunt inegal distribuite, iar în zonele rurale, accesul tinerilor la servicii medicale și educație de calitate de bază, cât și la oportunități de petrecere a timpului liber într-un mediu sigur este cu mult mai limitat față de zona urbană. Aceste dificultăți influențează șansele tinerilor la dezvoltare, calitatea vieții lor și perspectivele de viitor.

Date disponibile pentru anul 2022 arată că un procent de 30% dintre copiii și adolescenții respondenți se simt expuși riscurilor și resimt teamă, 48% simt că nu au control asupra vieții lor, în timp ce 34% spun că nu se simt la fel de fericiți ca alți copii de vârsta lor.

Elevii din mediul rural sunt adesea victime ale discriminării și bullying-ului din cauza mediului de proveniență, a condiției sociale, apartenenței la un grup minoritar sau datorită preconcepțiilor existente la nivelul societății cu privire la tinerii din sate. Școlile și liceele sunt locurile unde tinerii s-au confruntat cel mai des cu situații de discriminare, în special atunci când aceștia fac naveta la liceu sau se mută, pentru a avea o șansă la o educație mai bună, din mediul rural în mediul urban. Atitudinea profesorilor față de elevi este de multe ori discriminatorie față de elevii din mediul rural, iar profesorii nu empatizează cu problemele speciale cu care se confruntă elevii navetiști. De multe ori, tinerii din mediul rural se adaptează mai greu atunci când fac trecerea către liceu, atât din cauza lipsei unor grupuri și spații sigure în care să își petreacă timpul liber (în așteptarea mijloacelor de transport), dar și din cauza lacunelor cu care vin la liceu. Există cazuri în care unii profesori sunt slab pregătiți sau sunt dezinteresați de materiile pe care le predau. Pe lângă aceste probleme cu care se confruntă elevii din mediul rural, se numără și bullying-ul din partea colegilor și lipsa unor măsuri de prevenție/intervenție din partea profesorilor (Guvernanța programului European Youth Village - Go Free & Asociația pentru Dezvoltare Activă, 2023).

(Capitol realizat și cu suportul Asociației GoFree)

[dizabilități]

În 2021, 78.190 de copii și adolescenți au fost înregistrați ca având încadrare în grad de handicap. Dintre aceștia, 10.203 prezentau un handicap fizic și 18.280 handicap psihic (Copăceanu & Costache, 2022).

Deși statul român acordă cu titlu gratuit anumite servicii de reabilitare fizică, cognitivă și comportamentală, acestea sunt insuficiente și nu sunt disponibile în toate zonele (sunt absente mai ales în mediul rural), și deseori implică costuri pentru persoanele cu dizabilități (Copăceanu & Costache, 2022).

Pe lângă asta, calitatea serviciilor de consiliere vocațională și psiho-educatională este deficitară: unii copii cu dizabilități nu ajung la școală sau acolo nu li se oferă o educație de calitate, potrivită pentru ei. Dintre cei care merg, prea puțini ajung să termine o facultate sau o școală pentru a urma o meserie sau o profesie (Copăceanu & Costache, 2022).

Pe de altă parte, în România există puține spații sigure de interacțiune între tinerii cu dizabilități și ceilalți membri ai comunităților din care aceștia fac parte. Astfel, gradul de integrare al tinerilor cu dizabilități în rândul societății în general, cât și participarea lor în activități specifice vârstei lor, este unul extrem de mic. Acest lucru este influențat totodată și de lipsa infrastructurii speciale (ex. transport sigur, rampe funcționale, covoare tactile pentru persoanele nevăzătoare, etc.) care să faciliteze participarea tinerilor și integrarea lor ca membri activi ai comunității.

[orientarea sexuală și identitatea de gen]

Deși familiile și prietenii sunt esențiali pentru dezvoltarea sănătoasă a tinerilor, experiențele de la școală și dintre colegii de clasă contribuie, de asemenea, la aceasta. Tinerii care nu reușesc să-și formeze conexiuni cu colegii de clasă raportează, de obicei, că se simt mai deprimați și singuri (Watson, Grossman & Russel, 2016).

Studiile menționate de Watson și ceilalți (2016) demonstrează că elevii care au beneficiat de mai mult sprijin din partea profesorilor au raportat, de asemenea, un nivel mai scăzut de discriminare, o mai mare stimă de sine, o performanță școlară mai ridicată și un grad mai scăzut de absenteism.

Un studiu derulat de Asociația Accept în 2016 a analizat atitudinea claselor de elevi/elevele cu privire la persoanele care aparțin comunității LGBTQIA+. Cu referire la băieții/bărbații declarați homosexuali, peste jumătate dintre elevii respondenți (54%) nu sunt de acord cu afirmația că homosexualitatea este o expresie naturală a sexualității, majoritari fiind elevii de gen masculin care nu susțin această afirmație. Aproape jumătate dintre elevi consideră homosexualitatea o perversiune (iar înțelesul pe care îl dau, în mod eronat, este asociat bolii psihice).

„Atitudinile elevilor față de femeile lesbiene sunt intolerante și ele la rândul lor și au un pronunțat caracter homofob. Cu toate acestea elevii sunt mai toleranți cu femeile lesbiene decât cu bărbații homosexuali, această orientare sexuală fiind mai acceptabilă social în rândul elevilor” (ACCEPT, 2016).

„Cu privire la persoanele transgender, elevii participanți susțin că bărbații cu comportament mai feminin ar trebui să se simtă rușinați de felul în care se poartă, iar femeile masculine ar trebui să se simtă rușinate la rândul lor de un astfel de comportament. Totodată, elevii consideră că operațiile de schimbare de sex sunt condamnabile din punct de vedere moral.” (ACCEPT, 2016).

Ca efecte psihologice ale actelor de discriminare față de persoanele LGBTQIA+ din mediul educațional, studiul derulat de Fields și Wotipka (2020) subliniază faptul că un efect frecvent este cel de scădere al performanței școlare. Aceștia preferă să rămână acasă și sunt în general foarte atenți cu privire la locurile unde merg, fiindcă își fac griji că mersul la școală le-ar putea pune în pericol siguranța. Din această cauză, au cu o treime mai multe șanse decât elevii/elevele non-LGBTQIA+ să dezvolte atitudini personale nefavorabile față de școală. Politicile care sunt discriminatorii față de elevii LGBTQIA+, cum ar fi cele care interzic discuții despre orientare sexuală și identitate de gen, au un efect negativ asupra experienței lor la liceu și asupra mediului din școlile lor.

Din perspectiva profesorilor, în studiul ACCEPT (2016), majoritatea cadrelor didactice consideră că elevii LGBTQIA+ ar fi în siguranță din punct de vedere fizic, nu însă și din punct de vedere emoțional. Totuși, o parte dintre respondenți consideră că în mediul școlar nu există persoane LGBTQIA+ și nu au la îndemână proceduri standard în cazul în care aceștia ar fi hărțuiți.

[etnie romă]

Discriminarea romilor continuă să fie o problemă în România. Raportul „Drepturile Omului în România, 2021”, realizat de Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii, bazat pe raportările organizațiilor neguvernamentale, constată existența discriminării romilor, manifestată inclusiv de către agenți de poliție, prin acte violente (Haller, 2023).

ONG-urile au raportat faptul că persoanelor de etnie romă li s-a refuzat accesul sau serviciile în unele locuri publice. De asemenea, romii au avut un acces redus la serviciile guvernamentale, o lipsă a oportunităților de angajare, rată ridicată de abandon școlar și îngrijire medicală inadecvată. Conform Guvernului României, aproximativ 8 din 10 romi părăsesc timpuriu școala, iar potrivit „Strategiei naționale pentru incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022-2027”, printre motivele care stau la baza abandonului școlar se numără discriminarea, rasismul, rata mare de sărăcie și condițiile de locuire precară (Haller, 2023).

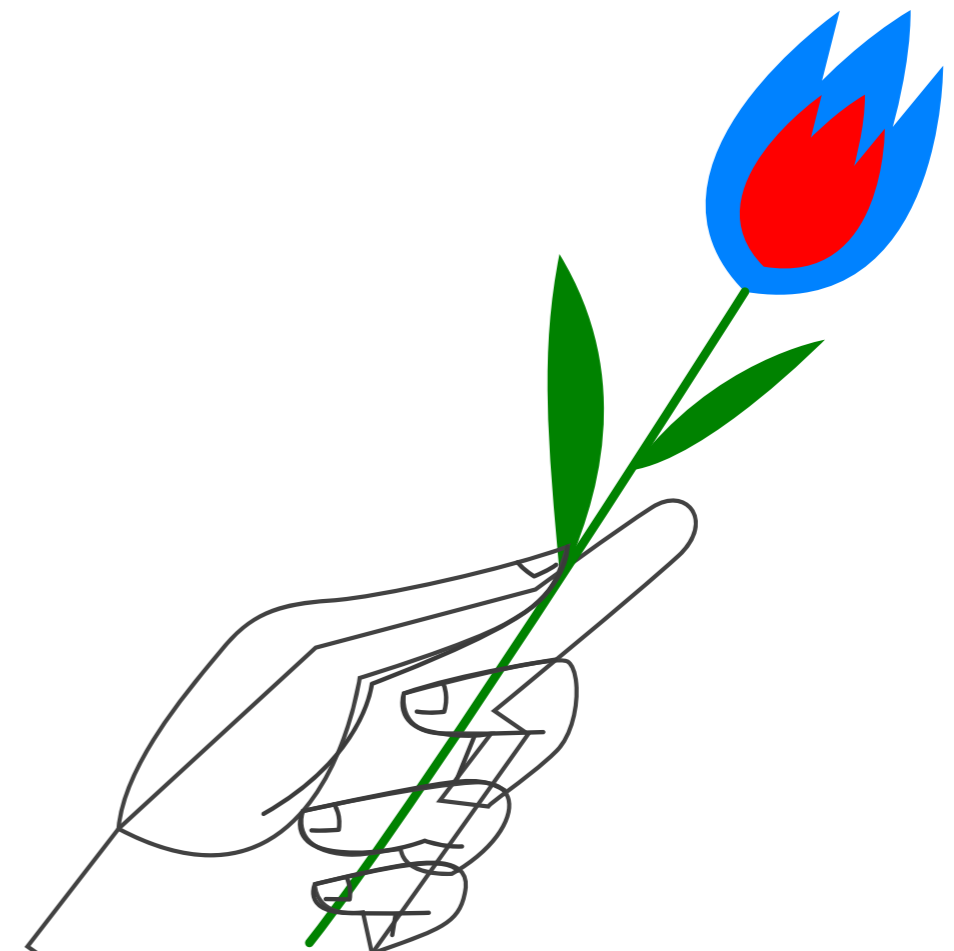
3.4

Într-un raport publicat de ADHR-HC în decembrie 2020, romii s-au confruntat cu discriminarea și în sistemul de justiție. Unii avocați au refuzat să se apere persoanele de etnie romă, în timp ce polițiștii, procurorii și judecătorii au avut stereotipuri negative (Haller, 2023).

Conform aceluiași raport din 2021, stereotipurile negative și limbajul discriminatoriu referitor la romi este larg răspândit. În ciuda ordinului Ministerului Educației care interzice segregarea elevilor romi, mai multe ONG-uri, inclusiv Centrul pentru Advocacy și Drepturile Omului, a continuat să raporteze că segregarea pe linii etnice a persistat în școli. Centrul de Resurse Juridice (CRJ) a raportat că unii profesori au folosit limbaj discriminatoriu la adresa elevilor romi.

Măsurile pentru a reduce segregarea în școli și de a spori vizibilitatea culturii romi n-au fost încă luate. Astfel, rata abandonului școlar nu a scăzut semnificativ în ultima perioadă (Haller, 2023).

Mediul economic dezavantajos, cât și mediul social accentuează riscul copiilor de a abandona școala. Pentru părinții persoanelor de etnie romă, întrebați fiind în cadrul unui studiu realizat de către Apostu, Balica, Caragea, Florian, Istrate, Jigău și Voinea (2012) motivele neșcolarizării copiilor sunt legate în principal și de atitudinea discriminatorie a populației majoritare. Același studiu indică o situație ce pare a fi la fel de dificilă atât pentru copiii romi ce trăiesc la oraș, cât și pentru cei de la sat, fără mari diferențe de gen (Apostu și ceilalți, 2012).

[bullying]

Bullying-ul sau hărțuirea a fost definit/ă drept „comportamentul unui individ sau al unui grup, repetat de-a lungul timpului, care îi rănește în mod intenționat pe ceilalți, fie fizic ori emoțional” (Drepturi, respect, egalitate: Ghidul părinților și îngrijitorilor).

- **Bullying-ul fizic** include acțiuni precum: lovirea, împingerea, împiedicarea, furtul bunurilor și agresiunea sexuală.
- **Bullying-ul verbal** include: tachinări, porecle cu conotație negativă, comentarii sexuale inadecvate și batjocură.
- **Bullying-ul social include:** răspândirea de zvonuri sau excluderea intenționată a cuiva dintr-un grup, insulte la statutul social.
- **Cyberbullying-ul** combină practici ale bullying-ului social și verbal, însă în mediul digital, în special prin intermediul rețelelor de socializare. Această formă de violență nu se limitează la comportamente repetate de tip: mailuri, postări, mesaje, imagini, filme cu un conținut abuziv/jignitor/ofensator, ci cuprinde de asemenea și excluderea deliberată/marginalizarea unui copil în spațiul online, spargerea unei parole de cont personal de e-mail.
- **Abuzul emoțional** poate îmbrăca formă de umilire verbală și/sau nonverbală, intimidare, amenințare, terorizare, restrângerea libertății de acțiune, denigrarea, acuzațiile nedrepte, discriminarea, ridiculizarea și alte atitudini ostile sau de respingere față de copil.
- **Mobbing:** agresiune verbală și emoțională a unui grup față de un individ.

[efecte ale bullying-ului]

Numeroase cercetări dovedesc faptul că discriminarea și stigma afectează de ani la rând tinerii. Prejudiciul adus elevilor/elevelor din grupurile minoritare poate avea un impact asupra stării de bine, identității și sentimentului de autoapreciere, cât și poate duce la rezultate mai slabe la învățătură.

Pe lângă efectele fizice ale bullying-ului, tinerii se pot confrunta cu probleme emoționale sau care le afectează sănătatea mintală, inclusiv depresie și anxietate. Spre deosebire de bullying-ul fizic, cyberbullying-ul poate face victime oriunde și în orice moment. Poate provoca daune majore, deoarece poate ajunge rapid la un public larg și poate lăsa o amprentă permanentă în mediul virtual pentru toți cei implicați.

Bullying-ul poate provoca sentimente de respingere, excludere, izolare, stimă de sine scăzută, iar unele persoane pot dezvolta depresie și anxietate ca urmare a acestui fenomen. În unele cazuri, se poate ajunge chiar la tulburare de stres acut sau la tulburare de stres posttraumatic. Cercetările au arătat că a fi victima bullying-ului poate duce la efecte pe termen lung, inclusiv violență interpersonală, consum de substanțe, violență sexuală, funcționare socială deficitară și performanțe slabe. Chiar și faptul de a fi martor la acte de hărțuire poate avea un impact asupra stării emoționale a unei persoane, aceștia pot resimți furie față de alții sau frica de a nu deveni la rândul lor victime, fiind prezente sentimente de nesiguranță, insecuritate în grup. Atunci când cineva trece prin bullying pe o perioadă lungă de timp, poate începe să se învinovățească pentru că a fost agresat (Faillace, 2021).

Victimele hărțuirii psihologice pot prezenta simptome precum plâns, depresie, probleme de memorie, descurajare, iritabilitate, agitație, lipsă de interes, izolare, lipsă de încredere și de stimă de sine, oboseală, tulburări de somn, probleme de stomac, pierderea poftelor de mâncare, dureri de spate, transpirație, amețeli, tremurături și greață (Faillace, 2021).

[imaginea de sine]

Imaginea de sine, în special imaginea asupra propriului corp, este construită pe mai multe dimensiuni, incluzând percepția, modul de a gândi, de a simți și de a acționa asupra corpului nostru (Hidayati, Nurhalimah, Suhendar & Nurhidayah, 2021).

Imaginea asupra propriului corp joacă un rol important în determinarea identității adolescenților atunci când aceștia sunt supuși relațiilor dinamice din familie sau sociale, cât și influențelor culturale. Mai multe studii au descoperit că tulburările de imagine corporală apar adesea înainte de pubertate și cresc până la 50% în rândul adolescenților.

Dezvoltarea unei imagini de sine sănătoase și stabile este unul dintre obiectivele majore ale dezvoltării psihologice în adolescență. Imaginea slabă de sine se asociază cu multe dintre problemele majore care pot apărea în timpul adolescenței, inclusiv dificultăți în relațiile cu semenii și familia, depresie, sex neprotejat, comportamente riscante sau de rebeliune, performanțe școlare slabe și abuz de substanțe (Kapur, 2015). Mass-media - televiziunea, revistele și rețelele de socializare (Facebook, Instagram, Tik Tok, Twitter) cele mai folosite de adolescenți - transmit ideea că un corp sănătos este un corp slab, recunoscut după profilul athletic și musculos, făcându-l perfect și ideal, și foarte dorit de atins de adolescenți (Catunda, Juanuario & Marques, 2017).

Imaginea corpului este de o importanță critică și pentru adolescenții transgender. În cazul lor, schimbările asociate cu pubertatea pot fi o amintire inconfortabilă a neconformității de gen pe care o simt, din cauza caracteristicilor corpului matur - umerii largi, șoldurile largi și părul facial. Când aspectul fizic nu reflectă experiența personală, persoanele transgender pot experimenta frustrare sau nemulțumire față de propriul corp.

Sentimentele de mulțumire sunt adesea legate de întreprinderea tranziției, fie aceasta la nivel medical (modificările corporale induse de hormoni) sau social (schimbarea pronumelor).

[tulburări alimentare]

Așa cum subliniam și anterior, imaginea de sine în rândul tinerilor este un factor foarte important care stă la baza încrederii de sine și a stării de bine. Astfel, tinerii ajung să își formeze o imagine de sine respectabilă de către societate, raportându-se deseori la exemplele din social-media, unde greutatea corporală este cât mai scăzută, pielea netedă fără imperfecțiuni, iar deseori în cazul genului masculin, nu lipsesc dorințele de abdomen plat și musculos. Pentru a-și atinge aceste dorințe, tinerii recurg la diverse soluții, de altfel rău-făcătoare corpului și sănătății lor, printre care și înfometare sau mâncat excesiv.

Tulburarea alimentară este considerată a fi o tulburare persistentă a comportamentului alimentar sau un comportament care are intenția de a controla greutatea și care deteriorează semnificativ starea de sănătate sau funcționarea psihosocială. Pentru a fi considerată tulburare alimentară, aceasta nu trebuie să fie secundară unui diagnostic medical sau unei alte tulburări emoționale (Enea, Moldovan & Anton, 2017).

Tulburările alimentare sunt caracterizate prin perturbări de comportament alimentar, ce țin de preocuparea excesivă cu privire la greutatea corporală și aspectul fizic, menținerea cărora se transformă într-o anxietate sporită față de mâncare (Mutruc, 2021).

Persoanele care suferă de TCA au caracteristici psihologice asemănătoare: lipsă de încredere și de stimă de sine, un exces de perfecționism sau dorința de a controla totul. Toate tulburările alimentare sunt expresia unei stări care depășește dorința de a slăbi, reprezentând adesea simptomul unor suferințe reale, care nu pot fi exprimate altfel (Croitoru & Ciobanu, 2019).

Tulburările alimentare își închid victimele într-o suferință solitară, din care nu se poate ieși decât cu ajutor de specialitate, abordarea fiind deopotrivă nutrițională, comportamentală și psihologică. TCA pot fi tranzitorii sau durabile, uneori devenind invalidante, cu risc vital (Croitoru & Ciobanu, 2019).

Cele mai des întâlnite tulburări ale comportamentului alimentar sunt următoarele:

- **Anorexia:** este caracterizată prin refuzul alimentației, fiind asociată cu o frică psihopatologică de a crește în greutate și fixarea cu un standard de greutate corporală.
- **Bulimia:** este caracterizată prin episoade de supraalimentație urmate de metode drastice de a scăpa de greutate (ex. vărsături).

[stima de sine]

Stima de sine joacă un rol important în vederea sănătății fizice, psihologice și în adaptarea adolescentului la diverse contexte de viață.

Adolescența este o perioadă de schimbări și tranziții fizice, psihologice și contextuale, iar stima de sine poate acționa ca un indicator al modului în care tinerii se confruntă și gestionează aceste provocări (Birkeland, Melkevik, Holsen & Wold, 2012).

Percepția aspectului fizic sau a imaginii corporale este una dintre cele mai puternice surse de stima de sine în adolescență. O altă sursă importantă de stima de sine sunt relațiile sociale sănătoase. A avea relații strânse de susținere cu părinții este deosebit de important, dar și relațiile cu semenii au efecte pozitive asupra stimei de sine globale (Birkeland et al., 2012).

Cele mai importante influențe asupra nivelului stimei de sine ale tinerilor sunt părinții acestora. Acest lucru este dat parțial ca rezultat al moștenirii genetice și parțial de gradul de iubire, acceptare și interes pe care ei le arată copiilor lor (Cheng & Furnham, 2017).

Este posibil ca unele persoane să nu primească sprijinul de care au nevoie pentru a se confrunța cu provocările de dezvoltare într-un mod adecvat. Acești adolescenți pot experimenta o scădere a stimei de sine globale până la vârsta adultă (Birkeland et al., 2012). În cazul tinerilor LGBTQIA+ care nu primesc suportul părinților, chiar dacă sunt bine angrenați social și susținuți de profesori sau egalii de vârstă, au rate mult mai crescute ale tulburărilor de sănătate mintală și a suicidului (Newcomb, LaSala, Bouris, Mustanski, Prado, Schrage & Huebner, (2019).

4.3

[acceptarea de sine]

Atât stima de sine, cât și acceptarea de sine sunt concepte care stau la baza sănătății psihologice (Macinnes, (2006).

Acceptarea de sine este o calitate distinctivă a unei persoane, care rămâne relativ stabilă în timp, și în situațiile în care:

- tinerii sunt conștienți de sine și apreciază caracteristicile lor pozitive și potențialul lor de dezvoltare (personalitate, aptitudine, familie, caracteristici religioase, culturale)
- apar evenimente negative (eșec, critici sau respingere din partea altora) sau când se angajează într-un comportament interpersonal negativ, ei continuă să fie mândri de ei și să se accepte necondiționat; nu își evaluează negativ valoarea.

Capacitatea tinerilor de a se accepta pe ei înșiși, în ciuda punctelor slabe percepute și atunci când sunt tratați mai puțin prietenos sau respinși de către alții, se dezvoltă în jurul vârstei de șapte ani (Bernard, Vernon, Terjesen & Kurasaki, 2013).

Sprijinul social este strâns legat de bunăstarea psihologică a adolescenților. Majoritatea tinerilor primesc sprijin simultan din mai multe tipuri de relații interpersonale. Fiecare tip de relație (de exemplu, familie, prieten, profesor, coleg de clasă) oferă surse distincte de resurse și sprijin specializat (Watson, Grossman & Russell, 2016).

Studiile au evidențiat beneficiile mărinimiei, îngrijirii și sprijinului din partea celor dragi, în special pentru tinerii LGBTQIA+ în contextul adaptării la diferitele contexte sociale (Watson, Grossman & Russell, 2016).

4.4

(Capitol realizat și cu suportul specialiștilor din cadrul Centrului de Consiliere pentru Părinți al Organizației Salvați Copiii Filiala Timișoara)

[contextul social și performanța academică]

[contextul familial]

Famiiliile sunt printre cei mai importanți factori care contribuie la adaptarea socială și la dezvoltarea unui adolescent: atât practicile parentale, cât și rolul sistemului familial. Alături de școală, familia reprezintă instrumentul prin care copilul își reglează și definește legăturile cu mediul, aceasta fiind unul din factorii hotărâtori care contribuie la formarea personalității acestuia, pregătindu-l pentru viață și susținându-l în drumul său de căutare a locului în societate. Situația concretă în care se dezvoltă copilul, adică situația familiei și atitudinea acesteia față de valorile educative ale școlii este cea care determină gradul de reușită școlară a elevului și realizarea sa pe plan profesional și social (Șeptelean, 2012).

Se spune adesea că lipsa de educație a părinților este un impediment pentru dezvoltarea educațională a tinerilor: fie pentru că nu percep valoarea educației și nu își încurajează tinerii să meargă la școală, fie pentru că nu pot face schimb de cunoștințe sau nu își pot ajuta tinerii la teme (Fleck & Rughiniș, 2008).

Relații sănătoase cu familia și părinții sunt esențiale pentru bunăstarea tinerilor, iar mulți tineri LGBTQIA+ se tem să-și facă coming-out-ul în familie sau, dacă aleg s-o facă, pot experimenta respingere și neînțelegere. Cei cărora le este teamă de respingere din partea familiei și a prietenilor raportează, de asemenea, niveluri mai ridicate de depresie și anxietate. Tinerii care se confruntă cu respingerea părinților ar putea fi foarte dependenți de sprijin din partea colegilor lor și ar putea fi determinați să își creeze o „familie aleasă” în locul familiei lor biologice (Russel & Fish, 2016).

Acceptarea orientării sexuale a cuiva de către ceilalți poate fi una dintre cele mai fundamentale manifestări ale sprijinului emoțional specific sexualității. Gradul de acceptare percepută poate avea efecte deosebite asupra modului în care o persoană își formează identitatea sexuală și gestionează stigmatizarea, inclusiv asupra modului în care își asumă apartenența la comunitatea LGBT (Russel & Fish, 2016).

[grupul de prieteni]

De obicei, sentimentul de a fi conectat și susținut de alți membri ai grupului stigmatizat din care face parte o persoană îmbunătățește starea de bine. Membrii altor grupuri stigmatizate din punct de vedere social, cum ar fi minoritățile rasiale, etnice sau culturale, pot anticipa că vor primi protecție și sprijin din partea acestora din cauza acestui statut comun.

Pe de altă parte, tinerii LGBTQIA+ au rareori familii care fac acest lucru și nu pot anticipa același nivel de protecție și sprijin familial (Craig & Smith, 2011). Așa cum am menționat în subcapitolul Stima de sine, sprijinul familial joacă un rol foarte important.

La nivel interpersonal, studiile asupra tinerilor LGBTQIA+ au arătat în mod constant că sprijinul părinților, al prietenilor și al colegilor este asociat cu o sănătatea mintală mai bună, acceptare de sine mai ridicată și bunăstare. D'Augelli (2003) a constatat că tinerii LGBTQIA+ care și-au păstrat prietenii după ce și-au dezvăluit identitatea sexuală sau de gen au avut niveluri mai ridicate de stimă de sine, niveluri mai scăzute de stări depresive și mai puține gânduri de suicid decât cei care și-au pierdut prietenii ca urmare a coming-out-ului (Russel & Fish, 2016).

Lipsa studiilor cu privire la importanța grupului de prieteni pentru persoanele de etnie romă, de diferite culturi, persoane cu dizabilități sau cerințe speciale ne ridică un semn de întrebare cu privire la interesul acordat acestor discuții.

[mediul educațional și abandonul școlar]

Școala, împreună cu comunitatea, poate face eforturi pentru îmbunătățirea calității vieții elevilor/elevelor punând accent pe starea de bine, sănătatea mintală, performanța școlară, cât și comportamentele adaptative sănătoase ale acestora (Copăceanu & Costache, 2022).

Elevii petrec o perioadă semnificativă din timpul lor la școală. Școlile au misiunea de a asigura un mediu de dezvoltare sănătos pentru fiecare copil în funcție de nevoile și capacitățile sale, în fiecare nivel de învățământ preuniversitar, indiferent de mediul său de proveniență și de alte caracteristici personale (Copăceanu & Costache, 2022).

Cercetarea Copiii care nu merg la școală, ISE 2014 analizează o serie de factori individuali care conduc la abandonul școlar. Printre acești factori se numără absenteismul, dificultăți de învățare, lipsa motivației pentru activități școlare, cerințe educaționale speciale, stare de sănătate precară, comportament deviant. La baza hotărârii de a abandona școala devreme stă un întreg complex de cauze care, dacă sunt analizate împreună, scot la iveală natura situației din punct de vedere educațional (Fleck & Rughiniș, 2008).

Pentru tinerii din mediul rural, alți factori bine cunoscuți și foarte dezbătuți care duc la abandonul școlar sunt distanța până la instituțiile de învățământ și lipsa de mijloace de transport public în multe așezări rurale. Aceste lucruri afectează și comunitățile de romi din mediul rural (Fleck & Rughiniș, 2008).

Totuși, în interiorul instituțiilor educaționale, prejudecățile percepute au o istorie îndelungată în ceea ce privește legătura cu o serie de efecte negative asupra sănătății fizice și psihice a unei persoane. Media scăzută a notelor și abandonul școlar sunt doi indicatori ai rezultatelor academice slabe care sunt ambele prezise de discriminarea percepută a profesorilor (Assari & Caldwell, 2018).

Motivele de abandon școlar sunt numeroase. Studiile arată existența unei asocieri între sănătatea mintală și rezultatele școlare scăzute, absenteismul sau abandonul școlar. În România, rata abandonului școlar a crescut în ultimii ani, ajungând la 2,1 % din totalul elevilor în anul 2018-2019 (35.000 de elevi), iar comparativ cu alte țări europene România s-a clasat pe primele locuri cu 15.6% în 2020 în ceea ce privește rata abandonului școlar prematur (tinerii între 18-24 de ani). Cu toate acestea, la noi în țară nu există cercetări care să studieze legătura dintre problemele de sănătate mintală și abandonul școlar.

În cazul elevilor/elevelor care aparțin comunității LGBTQIA+ mesajele disprețuitoare pe care le-au auzit despre homosexualitate în clasă le-au întărit îngrijorarea (Munoz-Plaza, Quinn & Rounds, 2002). Dezvoltat în subcapitolul Orientare sexuală și identitate de gen, subliniem nesiguranța elevilor LGBTQIA+ din România în mediul școlar, cât și toleranța și acceptarea scăzută a acestora în rândul grupurilor de elevi/eleve și din partea cadrelor didactice.

În ultimii ani, tendința de reducere a numărului de copii în școli speciale și înscrierea tinerilor cu dizabilități în învățământul de masă fără sprijin suficient au sporit riscul neșcolarizării sau al abandonului școlar (Horga & Jigău, 2009). Integrarea școlară a copilului cu dizabilități urmărește plasarea acestuia în învățământul de masă și asigurarea serviciilor necesare cerințelor sale speciale. Adeseori, înțeleasă greșit, integrarea este limitată la simpla prezență fizică a copilului atipic într-un mediu educațional obișnuit. Simpla mutare „fizică” a unui copil cu CES (cerințe educaționale speciale) într-o clasă obișnuită nu reprezintă o integrare eficientă, integrarea presupune un proces complex ce implică numeroase restructurări ale sistemului școlar (a școlii) în care se practică ea (Buboiu, 2015).

(Capitol realizat și cu suportul specialiștilor din cadrul Centrului de Consiliere pentru Părinți al Organizației Salvați Copiii Filiala Timișoara)

[poveștile tinerilor discriminați]

Pentru că ne-am dorit ca acest ghid să aducă mai aproape de cititori poveștile reale ale tinerilor din România, i-am invitat pe aceștia din urmă să ne spună situațiile în care au fost victime ale discriminării sau martori într-o astfel de situație. Redăm în continuare o parte din poveștile acestor tineri curajoși, care au reușit să expună în cuvinte experiențele lor.

„Am fost victima bullying-ului 8 ani de zile, toată generala. Am fost afectată de toate tipurile de agresiune, de la verbală, la fizică (ars cu țigara sau învinețită), la psihologică. Motivele au fost diverse, inițial au venit pe baza aspectului fizic, ceea ce mi-a modificat stima de sine și imaginea pe care o aveam asupra mâncării, dar cea mai dureroasă formă de bullying a fost pe baza situației mele familiale critice (familie formată din 2 bunici agresivi și o mamă plecată în străinătate). Am ajuns la un liceu mai slab datorită faptului ca bullying-ul m-a convins că sunt un copil mai puțin bun care nu va reuși nimic, niciodată. Generala a fost punctul forte de anxietate școlară, atât din partea colegiilor cât și abuz din partea profesorilor.”

*„Am 17 ani și constat faptul că dacă nu aș fi fost înscris în sistemul de învățământ, aș fi avut o situație morală și sufletească mai bună. Încă din primii ani de școală am fost supus bullying-ului. Nicio etapă din școala nu m-a lăsat fără traume. Poate grădinița pentru că nu mi-o prea amintesc. Din generală trec prin experiențe urâte și asta doar din “cauza” orientării mele sexuale și nu e de parcă aș fi știut asta, eu abia de la 16 ani îmi accept orientarea. Ani întregi am încercat să par hetero și să mă conformez normelor doar ca să nu mai fiu numit „fetiță”, „păpușă”, „pop*nar” și lista continuă. Am avut perioade în care îmi limitam gesturile și le înlocuiam cu gesturi de “mascul alfa”, a dat fail tho. Toate chestiile astea m-au făcut antisocial și retras în general. Lumea mea era acasă, cu păpușile și cu o prietenă foarte bună, atât, restul era iadul.”*

Am început liceul, cea mai proastă perioadă din viața mea pe care o regret și încerc să o uit. Am trecut prin niște experiențe foarte nasoale, precum faptul că odată colegii mei au început să strige după mine pe strada și să mă jignească în timp ce o mulțime de oameni din stația de autobuz privea foarte neutră, poate nu pare așa rău pentru unii dar pe mine m-a afectat.”

„Am fost o victimă în școală primară și în liceu din cauza ca sunt trans și am o atracție sexuală diferită de alții. Și s-au făcut video-uri despre mine, mă băteau în hol sau mă injurau și mă numeau un exclus. Din fericire am învățat să ripostez și le-am zis profesorilor și s-au potolit, într-un final am învățat să nu îmi mai pese de alți oameni care se iau de mine. Tot ce vreau să spun este că, mereu cereți ajutor, nu că vă ajuta să scăpați de ei dar și învățați să aveți încredere în voi și deveniți mai stăpâni pe sine”

„Am fost și încă sunt victima unui caz în care băieții mă judecă pentru că am părul scurt și mi se zice „femeia bărbat”. Singurul lucru pe care l-am învățat este că nu mă pot integra într-un grup de prieteni deoarece mereu voi ajunge să fiu bătaia de joc a cuiva.”

„Mereu am avut probleme cu imaginea mea asupra corpului meu. În generală și primară, am avut o perioada foarte mare în care tot ce auzeam de la 3 colege era: „ce plată este!”, „dornaa! mai plată ca apa!!”, „cui i-ar plăcea de tine așa urâtă?”. Pe atunci nu știam încă ce însemna bullying-ul, și cât de mult mă afecta, și avea să mă afecteze pe termen lung. Nu aveam curajul să le răspund înapoi, pentru că, până la urma urmei, începusem să cred ce îmi spuneau. Începusem să cred că sunt mult prea urâtă, slabă, să fiu iubită sau măcar acceptată de ceilalți din jurul meu. Și acum mă mai confrunt din când în când cu bullying din partea acelor fete, dar nu mă mai afectează, am început să nu mai simt și să nu mai aud ce îmi spun. Cred că am ajuns la nivelul în care am auzit prea multe, încât nu pot să mai asimilez și alte jigniri, am început să mă iubesc pentru ce sunt și cine sunt, și nu pentru cum arăt.”

„Mă numesc Georgia și am 19 ani. Am fost victimă a bullyingului tot liceul. Începând din clasa a 9-a am fost discriminată și segregată de toată clasa mea doar pentru că sunt plinuță. În fiecare zi mergeam cu inima în dinți la școală din cauza abuzului suferit. Eram hărțuită verbal non stop, îmi făceau farse, acest lucru m-a făcut să mă autoizolez și am început să nu mai frecventez liceul așa des din această cauză. Am suferit de depresie tot liceul și nu am avut pe nimeni lângă mine, toți profesorii mă ignorau și îmi spuneau că nu pot face nimic în această privință. Din fericire pe mine personal la momentul de față nu mă mai afectează hărțuirile lor verbale, dar atunci când eram mică m-au afectat foarte grav. Încă mai îmi văd abuzatorii pe stradă și mereu am atacuri de panică când întru în perimetrul liceului sau îmi văd foștii colegi. **Bullying-ul în România nu este tratat ca și ceva serios din păcate iar mulți tineri rămân cu sechele și mulți recurg la abandon școlar.**”

„Totul a început din clasa pregătitoare după ce am ales șeful clasei. Am fost mereu de partea unui coleg, nu înțeleg cu ce i-am greșit. A început ușor cu o poreclă: „Vorbăreața”. Vorbeam mult, eram și încă sunt sociabilă și doar voiam să-mi fac prieteni. După a început cu alte porecle jignitoare legate de aspect și de numele meu. Încă țin minte de câte ori îi ziceam învățătoarei și de câte ori nu făcea nimic. Încă țin minte că odată mi-a călcat haina în picioare. Când i-am arătat învățătoarei ea a luat un șervețel pe care l-a călcat în picioare și după l-a pus lângă hanorac. „Așa trebuia să arate dacă chiar era călcat în picioare.” **Încă țin minte rușinea pe care am simțit-o.** A continuat cu tot felul de lucruri. Din fericire s-a oprit la mijlocul clasei a patra. După, în clasa a cincea, s-a transferat. Încă își mai bat unii colegi joc de mine dar am început să ripostez.”

„Am primit bullying în clasele 1-4 din cauza numelui de familie. Oricât încercam să scap de bullying nu puteam, până când nu m-am mutat. Am spus părinților, învățătoarei, altor prieteni de pe atunci, dar nu a făcut nimeni nimic. Ei începeau să-mi pună porecle și să se joace cu caietele și să le arunce prin clasă, scopul lor era ca eu să alerg după ei (asta aflasem cam prin a 3-a). Am încercat până și metoda să nu-i bag în seamă dar nu a mers, era mai rău. Țin minte că aruncase cineva cu un bolovan înspre mine, noroc că am acționat rapid atunci. Părinții nu mă ajutau deloc, nu veneau la școală, doar o singură dată, dar nici nu le păsa prea tare de situație pentru că presupuneau că e o joacă de copii. Din a 4-a am încetat să mai spun cuiva ce mi se întâmplă pentru că lucrurile nu evoluau în bine și obosisem să mai spun în fiecare zi că își băteau joc de mine. Eu am fost destul de inocent pe atunci, nu știam de termenul bullying, nu știam ce înseamnă până în clasa a 5-a unde începusem să realizez ce se întâmplase de fapt. Nu pot spune că am învățat ceva din asta, cred că doar să fug de persoane de genul și să nu mă mai întorc în acel loc”

[ce pot face pentru a diminua numărul actelor de discriminare și bullying?]

[Eu ca martor]

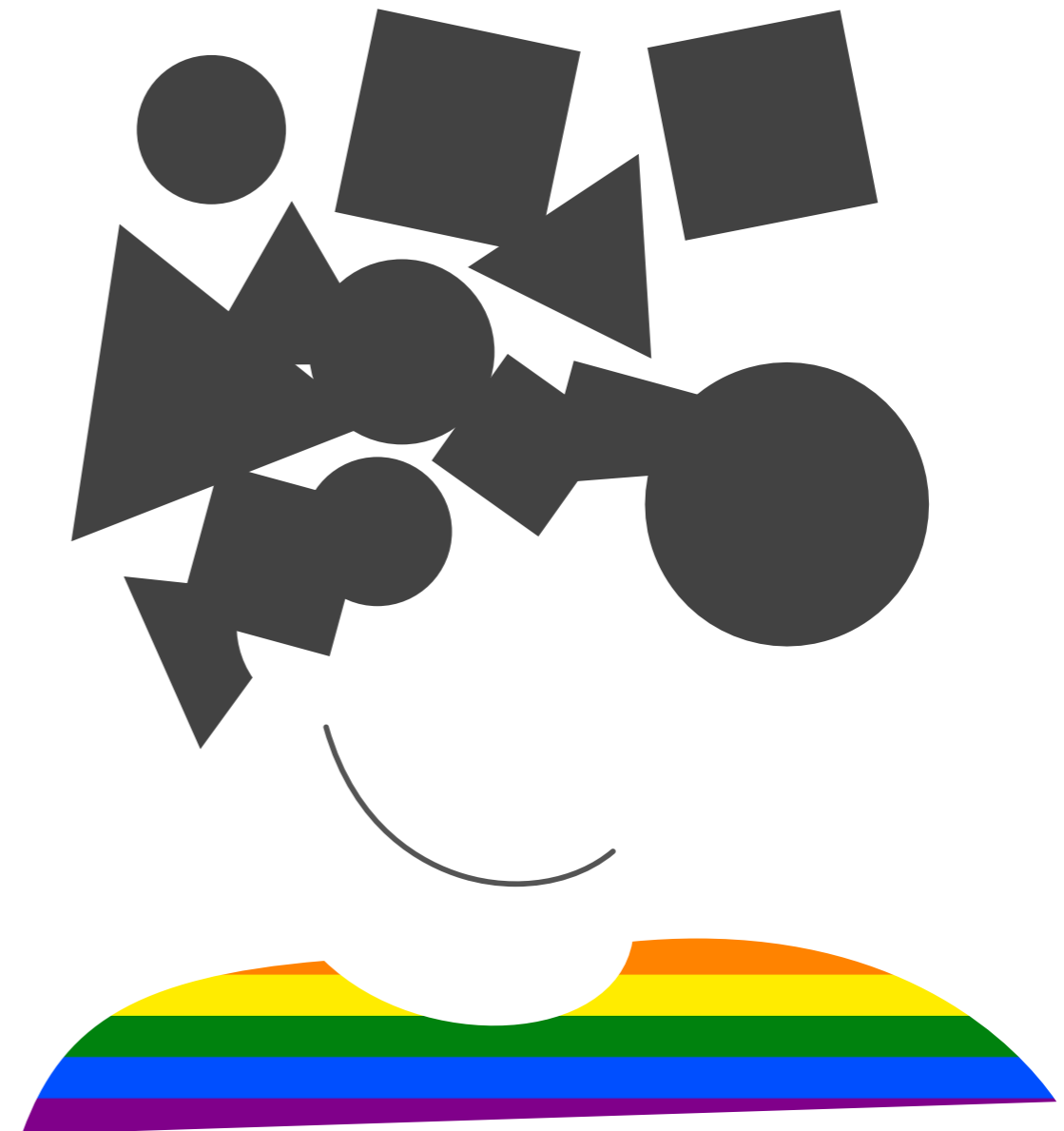
Martorii actelor de violență, fie ea de orice natură, sunt la rândul lor afectați de cele întâmplate. Uite ce îți sugerăm să faci în cazul în care întâmpini astfel de acțiuni:

- **Ești la clasă?** Raportează situația dirigintelui, directorului, consilierului sau psihologului școlar sau unui reprezentant al elevului din Consiliul Școlar
- **Dacă simți că nu poți apela cu încredere** la nici o persoană menționată, orice situație de violență asupra copilului poate fi sesizată și la linia europeană gratuită de asistență pentru copii - 116 111 (OMEC, 2020).

[Eu ca victimă]

Dacă ești victima unor acțiuni de bullying ori discriminare, poți parcurge următorii pași:

- **Notează-ți ce s-a întâmplat** (data și ora, martorii, incidentul, ș.a.) și, dacă ai, adună dovezi (poze, înregistrări, mărturii)
- **Consultă-te cu:**
 1. **familia**
 2. **colegii de clasă**, profesorul diriginte, directorul, consilierul sau psihologul școlar sau unui reprezentant al elevului din Consiliul Școlar
- **Cere rezolvarea cazului la școală.** Fiecare liceu are/ ar trebui să aibă o Comisie pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar care să se ocupe cu soluționarea situațiilor de bullying, și la care poți face apel în aceste contexte (ACCEPT, 2016).

[Eu ca profesor]

„Normele metodologice ale legii anti bullying (2020) surprind atât pașii pentru sesizarea actelor de hărțuire, ATENȚIE: În identificarea situației de violență psihologică - bullying, cadrele didactice trebuie să facă diferența între situațiile accidentale, de mici șicane, abuz și situațiile violente repetitive și intenționate, cât și recunoașterea acestora la nivel de clasă. Astfel, dacă ești profesor, este important să știi faptul că:

- Sesizarea actelor de bullying se realizează treptat, începând din unitatea de învățământ, continuând la inspectoratul școlar, Centrul de Resurse și de Asistență Educațională, casa corpului didactic și Ministerul Educației și Cercetării
- În regulamentul de ordine interioară a unității de învățământ se introduce obligativitatea unei comunicări empatică, non-violente, cât și adoptarea unui comportament/limbaj lipsit de etichete/umilitor
- Participă la cursuri, seminare, programe de dezvoltare personală privind gestionarea emoțiilor/deprinderea abilităților de comunicare nonviolentă/cunoașterea tipurilor comportamentale ale copilului în diferitele sale etape de dezvoltare/identificarea și aplicarea de practici și modalități sigure și utile de prevenire și răspuns la bullying.”

În cadrul legii anti-bullying, există o fișă de identificare a bullying-ului în mediul școlar pe care o puteți parcurge aici: https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Legislatie/2020/OMEC_4343_2020_norme%20antibullying.pdf

7.3

Ca profesor, este de preferat să aveți în vedere:

- „identificarea timpurie a elevilor vulnerabili la acțiuni de tip bullying;
- identificarea timpurie a elevilor cu risc de dezvoltare a comportamentelor agresive, a elevilor cu potențial violent și a cauzelor care pot determina manifestări de tip bullying;
- valorificarea intereselor, aptitudinilor și a capacității elevilor, prin diferite activități școlare și extrașcolare, pentru a preveni manifestări problematice de tip bullying;
- implicarea consiliului școlar al elevilor în proiectarea și derularea de activități de prevenire și reducere a manifestărilor de tip bullying;
- colaborarea cu părinții și, după caz, cu asociația părinților din unitatea de învățământ și informarea părinților cu privire la serviciile pe care le poate oferi școala în scopul prevenirii acțiunilor de tip bullying și ameliorării relațiilor părinți-copii și copii-copii, prin consiliere psihologică, psihoterapie, mediere, cu implicarea în astfel de activități a personalului specializat, din școală sau de colaboratori psihologi;
- colaborarea unității de învățământ cu părinții elevilor cu potențial comportament agresiv, implicați în acțiuni de tip bullying, pentru a găsi și aplica soluții pentru prevenirea bullyingului; identificarea unor părinți-resursă care să se implice în activitățile de prevenire;
- dezbateră, în timpul orelor de consiliere și dirigenție, a situațiilor de tip bullying și cyberbullying petrecute în școală și încurajarea exprimării opiniei elevilor privind aceste situații și posibile căi de soluționare, precum și încurajarea elevilor de a participa activ la toate deciziile care îi privesc;
- valorificarea temelor relevante pentru problematica bullyingului și a cyberbullyingului, prin utilizarea unor strategii activ-participative, studiu de caz, joc de rol, analiză critică a mesajelor audiovizuale de tip bullying și cyberbullying, care să conducă la conștientizarea și dezvoltarea unei atitudini critice a elevilor față de problematica bullyingului” (OMEC, 2020).

Recunoașterea semnelor de bullying la clasă sau în mediul școlar.

Comportamentele elevilor/elevelor sunt îndeajuns de observabile, în special la clasă. În Legea Anti-bullying (2020) se specifică că:

„Semnele evocatoare de violență asupra unui copil și simptomele care pot fi observate de către un profesionist avizat și care pot ridica un semnal de alarmă pot fi:

- **dificultăți de concentrare și scăderea randamentului școlar**
- **absenteism/abandon școlar;**
- **neglijență în îndeplinirea sarcinilor și incapacitate de a respecta un program impus;**
- **tulburări de comportament, de tipul: apatie, iritabilitate, impulsivitate, agresivitate, minciună, fuga de acasă, furtul, consumul de alcool, de droguri, fără a se limita la acestea;**
- **tulburări de somn, de tipul: insomnii, somnolență, somn agitat, coșmaruri;**
- **tulburări de alimentație, de tipul: anorexie, bulimie;**
- **autostigmatizare, autoculpabilizare;**
- **ticuri, de tipul: clipit, rosul unghiilor;**
- **stări depresive, uneori cu tentative de suicid;**
- **prezența unei sarcini nedorite;**
- **vânătași, leziuni, arsuri, hemoragii, fracturi și altele;**
- **teama incontrollabilă de persoane de sex masculin, în cazul fetelor.”**

Asociația ACCEPT a realizat un ghid pentru profesori privind orientarea sexuală, despre cum ar fi bine să fie abordată chestiunea orientării sexuale și a homosexualității în cadrul orelor de educație pentru sănătate.

„Este important ca și profesor să știți:

- să tratați acest subiect cu siguranță și profesionalismul unui profesor bine informat;
- să relationați în mod constructiv cu acest segment de elevi, oferindu-le informații corecte și o consiliere adecvată;
- și, nu în ultimul rând, să contribuiți la formarea unei generații de tineri educați în spiritul cunoașterii și acceptării diversității”

„1. Cum să reacționez dacă un elev sau o elevă vine la mine și îmi mărturisește că s-ar putea să fie homosexual sau lesbiană, bisexual sau bisexuală?”

Ca profesor/profesoară de educație pentru sănătate, nu aveți responsabilitatea nici să „încurajați” un elev în a-și afirma orientarea sexuală, nici să îl „descurajați” în a o face. Responsabilitatea dumneavoastră se referă la furnizarea de informații corecte și obiective despre subiectele de care este interesat un elev sau o elevă, în demersul său de autocunoaștere. Această din urmă este responsabilitatea să, și numai a să. Dumneavoastră îi puteți asculta și sprijini pe elevi în procesul autocunoașterii, oferindu-le informații utile sau sugerându-le surse de informare, dar nu încercați să le impuneți nici o concluzie de genul „ești homosexual” sau „ești heterosexual”. Esențial este să îl/o încurajați, cu onestitate, să își descopere singur/a orientarea sexuală, oricare ar fi această.

2. Ce să fac, dacă observ că unul din elevii mei sau una din elevele mele este ridiculizat/ă sau agresat/ă de colegi, din cauza (presupusei ori realei) sale orientări homosexuale sau bisexuale?”

Dacă sunt tolerate ori trecute cu vederea, comportamentele verbal sau fizic agresive îi pot face pe unii să se creadă îndreptățiți în a fi violenți și, prin urmare, să se dezvolte indivizi violenți, deci periculoși pentru societate. A nu face nimic, atunci când sunteți martor/a la o scenă de violență, poate fi tot atât de gravă ca a fi părtaș/a la ea. Reglementările legale referitoare la hărțuire și discriminare (inclusiv pe baza orientării sexuale), adoptate de guvernul României, vă îndreptățesc să interveniți ferm în asemenea situații, stopând comportamentul violent și luând măsuri pentru ca acesta să nu se repete.

3. Cum să reacționez, dacă unul din părinții elevilor mei vine la mine indignat că se discută subiectul orientării sexuale la orele de educație pentru sănătate?

Ministerul Educației și Cercetării din România a introdus orele de educație despre sex în școli, precum și materiale referitoare la sexualitate și dezvoltarea sexuală pentru a se asigura că adolescenții români sunt bine informați și responsabili în ce privește sănătatea lor și a partenerilor, în momentul în care își încep viața sexuală. Pentru unii adolescenți, viața sexuală poate implica dileme referitoare la orientarea lor sexuală – dileme pe care trebuie să și le rezolve în cunoștință de cauză, pe baza unor informații corecte și obiective. Din acest motiv, precum și din cauza că orientarea sexuală este o parte integrantă a sexualității umane, subiectul acesta este inclus în programa de educație pentru sănătate. Responsabilitatea dumneavoastră ca profesor de educație pentru sănătate este să respectați programa și să tratați cu profesionalism toate subiectele incluse în această. În plus, puteți invita eventual un părinte al unui tânăr gay să le vorbească părinților, poate în cadrul unei ședințe cu părinții, despre dificultățile întâmpinate de el sau ea. Puteți încerca să contactați organizațiile neguvernamentale locale care reprezintă persoanele gay și lesbiene pentru a va pune în legătură cu părintele unui tânăr gay dispus să participe la o ședință cu părinții.

4. Ce să fac, dacă mie, personal, homosexualii îmi provoacă dezgust și, prin urmare, îmi vine să omit cu totul subiectul orientării sexuale, la orele de educație despre sex?

Orele de educație despre sex sunt destinate elevilor dumneavoastră, iar felul în care dumneavoastră vă raportați la subiectul homosexualității și la persoanele gay reprezintă doar unul dintre punctele de vedere posibile și rezonabile. Puteți respecta cerința obiectivității expunând mai multe puncte diferite de vedere, pe lângă cele specificate de programa disciplinei educație despre sex sau recomandate aici, punând în același timp la îndemână elevilor aparatul argumentativ necesar pentru că ei să își formeze în mod critic o părere proprie asupra acestor subiecte. Este absolut rezonabil că nimeni nu va putea impune dumneavoastră, ca persoană, să simpatizați persoanele de orientare homo/bisexuală. Dar este la fel de rezonabil că dumneavoastră, în calitate de profesor de educație pentru sănătate, să aveți o conduită profesionistă și să abordați subiectul orientării sexuale în mod obiectiv. Pe baza experiențelor similare semnalate de colegi din alte sisteme de învățământ (olandez, italian, american), va putem sugera să invitați unul sau mai mulți specialiști în domeniu (fie sexologi, fie profesioniști din domeniul neguvernamental – drepturile omului, drepturile minorităților, etc. – fie chiar persoane de orientare homo/bisexuală), ori un profesor coleg, pentru a va asista/sprijini în predarea acestui subiect la clasă. (ACCEPT România, n.d.)

[Eu ca instituție]

La începutul fiecărui an școlar, unitățile de învățământ au responsabilitatea de a-și întocmi propriile strategii și planuri de asigurare și de menținere a unui climat social adecvat educației de calitate, condiție esențială pentru prevenirea și combaterea bullying-ului, prin:

- aplicarea politicilor de prevenire și de combatere a bullying-ului;
- procese participative cu implicarea directă a elevilor, a părinților, a cadrelor didactice și a personalului auxiliar;
- evaluări anuale ale climatului educațional, incluzând dezbateri, focus grupuri, propuneri extracurriculare, care au ca scop diminuarea fenomenului de bullying.

Tot în Legea Anti-bullying (2020) se menționează că politicile de prevenire și de combatere a bullying-ului pot însemna:

- „implementarea, la nivelul unității de învățământ, a unui plan școlar de prevenire și combatere a violenței, a unor programe/proiecte/campanii cu scopul de creștere a coeziunii grupului de copii și a comunității copii-adulți, conștientizarea consecințelor violenței psihologice - bullying, eliminarea cauzelor/riscurilor/vulnerabilităților care ar putea determina producerea de astfel de comportamente;
- desfășurarea unor activități de informare și conștientizare, în colaborare cu alte instituții sau specialiști cu competențe în domeniu;
- promovarea unui climat educațional care încurajează atitudinile pozitive, nonviolente și suportive între membrii comunității de preșcolari/elevi și adulți, învățarea și exersarea empatiei, a interacțiunilor între aceștia, de tip câștig reciproc, implicarea participării preșcolariilor/elevilor de toate vârstele la toate deciziile care îi privesc și promovarea acțiunilor de la egal la egal între preșcolari/elevi;
- promovarea relațiilor democratice între copii și adulți, prin toleranță, respect, incluziune și solidaritate;

- implementarea de măsuri administrativ-organizatorice, care să contribuie la crearea unui mediu securizant din punct de vedere fizic și emoțional pentru copii, în unitatea de învățământ, precum montarea de camere de luat vederi, profesori de serviciu, asigurarea pazei spațiilor educaționale, dispunerea mobilierului în clasă în scopul facilitării colaborării între copii, promovarea lucrului în echipă, constituirea formațiunilor de studiu, conform prevederilor legale;
- formarea cadrelor didactice în sensul dezvoltării personale și al utilizării metodelor de disciplină pozitivă.”

Exemple referitor la implementarea acestor norme puteți găsi urmărind activitatea Centrului de Resurse și Asistență Educațională din Sibiu - <https://www.facebook.com/sibiucjrae>

Ministerul Educației și Cercetării a realizat în noiembrie 2022 o campanie #Nusuntețisinguri: „Condamnăm în termenii cei mai fermi actele de violență din mediul școlar. Este responsabilitatea tuturor factorilor implicați să întreprindă toate acțiunile prevăzute în măsurile concrete adoptate în ultimii ani în vederea prevenirii și combaterii violenței în școli, obiectivul în ansamblu fiind crearea unui mediu sigur și armonios în școli, bazat pe respectarea persoanei, pe nediscriminare, motivarea pentru învățare și asigurarea stării de bine a elevilor.”

Totodată, în interiorul instituțiilor de învățământ se formează o echipă multidisciplinară care să intervină în cazurile de bullying. Aceasta este formată din: cadrul didactic, consilierul școlar, cadrul medical din unitatea de învățământ, asistentul social, medicul de familie, medicul specialist, polițistul, magistratul ș.a., persoane care se află în relație directă cu copilul și sunt împuterniciți în cadrul managementului de caz cu responsabilitatea de a realiza, fiecare în parte, activități specifice în interesul superior al copilului“

O altă normă metodologică prevede crearea, la nivelul fiecărei instituții de învățământ preuniversitar, unui „grup de acțiune anti-bullying cu rol de prevenire, identificare și soluționare a faptelor de bullying, comise între elevi, prin acțiuni fizice, verbale, relaționale și/sau cibernetice.

Grupul este format din maximum 10 (zece) membri, fac parte directorul unității de învățământ, profesorul consilier școlar, trei cadre didactice formate în problematica violenței, inclusiv a violenței psihologice - bullying, doi sau mai mulți reprezentanți ai elevilor, un reprezentant al părinților, reprezentanți ai autorității locale.

Pentru prevenirea consecințelor pe termen lung a bullyingului/cyberbullyingului, unitatea de învățământ trebuie să aibă posibilitatea consultării prompte a unei persoane specializate în psihologia clinică a copilului sau a psihiatriei pediatrice, în cazul în care există suspiciunea că un copil este victimă.”

[Pot victimele discriminării deveni abuzatori la rândul lor?]

„Nu, fiind la rândul meu discriminată, pusă la pământ și jignita de alții din jurul meu, nu mi-am permis niciodată să fac pe altcineva să se simtă cum m-am simțit eu. Nu îi doresc nimănui să treacă prin acele sentimente de furie și în același timp tristețe profundă prin care eu de 10-13 ani am trecut la momentul acela.”

„Indiferent cine suntem, nu ne naștem învățați. Este normal să fi făcut greșeli majore în viață și una dintre ele a fost aceea de a avea acțiuni discriminatorii față de persoane. După mai mult timp de meditații și întrebări la persoana 1 am realizat ca scopul în viață este să înveți din greșeli lăsându-le în urmă. Astfel răspunsul este, da, am făcut acest lucru și sunt bucuros că nu mai fac”

„Jignirile pe care le-am auzit de-a lungul anilor m-au marcat, însă m-au ajutat foarte mult, făcându-mă să pun preț doar pe persoane de calitate. Niciodată nu voi judeca o persoană după felul în care arată. Nu îi cunosc povestea. Nu știu prin ce a trecut, nu știu ce simte și nici cât de mult o poate afecta un cuvânt nepotrivit. Mai presus de orice ar trebui să fim oameni!”

[Eu ca agresor?]

Următoarele citate provin de la persoane care au hărțuit alte persoane din diverse motive. Ne dorim ca acestea să ofere o nouă perspectivă asupra motivelor pentru care o persoană poate face acțiuni de bullying, și astfel să cultivăm un spațiu inclusiv și de înțelegere și pentru persoanele care au fost bullies, dar nu mai sunt.

„Am discriminat și eu, știam ce fac, știam că e o prostie, încercam să găsesc modalități din a scăpa de bullying. Credeam că voi putea ajunge să nu mă mai umilească nimeni și să fiu egal cu ceilalți care mă discriminau, dar nu a fost așa. Am reușit să nu mai fac acest lucru din cauză că eram prea ocupat să mă apăr pe mine mai întâi de ceilalți.”

„Uhh da și mi-e cam rușine de chestia asta. La începutul clasei a 11 a, fiind nou în colectiv încercam să aflu cât mai multe despre toți. Vorbeam cu colegii despre o persoană din clasă, toți mi-au spus ca e lesbiană și că o cheama Andreea și să nu stau lângă (ea). M-am încăpățânat și am început să vorbim (eram în goană după persoane din comunitate), foarte neinspirat, vreo două săptămâni am folosit pronumele feminin neștiind că vorbesc cu o persoana trans până când el, a avut încredere în mine și mi-a spus ca e trans (nu știu de unde atata încredere). De atunci nu am mai folosit niciodată cu el pronumele feminin și i-am spus doar Adrian. Hold on, și tot de atunci m-am învățat să întreb persoanele cu care fac cunoștință ce pronume folosesc (cea mai bună chestie ever).”

„Da, este firesc, se întâmplă oricui, mai ales atunci când crești într-un mediu cu păreri stereotipice. Am început să trec gândurile prin propriul fir al rațiunii și să îmi formez o părere puternică. Overall, am învățat și faptul că suntem diferiți, iar aceasta o să ne separe în anumite contexte. Fiecare are părțica sa chiar și atunci când se crede că nu e loc de egalitate pentru toți. Egalitatea se distribuie diferit pentru fiecare persoană, în funcție de propriile valori, dar plecând de la aceleași premise facilitatoare pentru toți.”

Ce îi face pe agresori să devină agresori?

- **Efectele mesajelor emoționale negative**/etichetărilor primite în diferite medii sociale, familiale, școlare;
- **Invalidarea emoțională a adulților de referință** pentru copii;
- **Lipsa căldurii dintre părinți sau dintre părinți și copii**, utilizarea oricărui tip de violență (dar în special fizică) și abuz în familie, combinat cu lipsa unor reguli clare de îndrumare a copilului, pot determina adoptarea comportamentului de tip bullying;
- **Mediul emoțional de acasă** - un factor important în a deveni agresor sau victimă. Copiii care agresează alți copii sunt de obicei nesiguri, se tem și au în istoric traume interne, care nu sunt gestionate adecvat în familiile lor;
- **Imită modele învățate** (acționează în același mod în care au fost tratați și ei în contextele lor de viață);
- **Atrag atenția colegilor** (ori de câte ori martorii râd, încurajează, chiar și atunci când tac de frică, agresorul este încurajat și devine predispus să repete acest comportament și în viitor);
- **Pentru că pot** (cele mai multe acte de bullying apar în locurile în care supravegherea din partea adulților este limitată sau nu există deloc). (*Salvați Copiii, Filiala Timișoara*)

[Eu ca părinte sau tutore legal]

Legea Anti-bullying (2020) prevede inițierea unor programe destinate părinților sau tutorilor legali, centrate pe conștientizarea, informarea și formarea cu privire la dificultățile de adaptare a copiilor la mediul școlar și la diferite aspecte ale acțiunilor de tip bullying, forme, cauze, modalități de prevenire, parteneri.

Recomandări pentru **părintele unui tânăr care practică comportamente de tip bullying:**

- **Nu vă umiliți copilul** doar pentru a-i arăta cum se simte o persoană când este umilită și hărțuită, ci gândiți-vă la o reacție non-violentă.

- **A-l pedepsi fizic înseamnă a-i arăta că violența este o soluție**, o variantă de comportament acceptabilă.
- **Fiți alături de copilul dvs. în procesul de a învăța cum să-și gestioneze emoțiile și impulsurile agresive**, într-o manieră adecvată, care să nu rănească pe nimeni. (*Asertivitatea*) (*Salvați Copiii, Filiala Timișoara*).

Recomandări **pentru părintele unui/unei tânăr/tinere/tinerx victimă a discriminării:**

- **Explicați-i tânărului că etichetarea nu poate fi întodeauna prevenită** și că nu putem controla ceea ce spun / fac alții.
- Ceea ce putem face într-o astfel de situație, este să-l învățăm pe copilul nostru **CUM să își controleze propriile reacții, emoții** și să-l ajutăm să își crească stima de sine.
- **Creați un spațiu sigur pentru exprimarea emoțiilor** sale față de dvs.
- **Menționați-i cauzele comportamentului celui ce l-a agresat**
- **Încurajați-l sau însoțiți-l să vorbească cu profesorul diriginte/directorul** despre cele întâmplate și susțineți-l în procesul de soluționare a situației
- **Recomandați-i să își păstreze calmul și să nu răspundă prin comportamente agresive**

(Capitol realizat și cu suportul specialiștilor din cadrul Centrului de Consiliere pentru Părinți al Organizației Salvați Copiii Filiala Timișoara)

[bibliografie]

1. ACCEPT România (2016). *Un liceu fără discriminare - pentru tine și colegii tăi*. București: ACCEPT.
2. ACCEPT România (2016). *Un liceu sigur pentru toți. Percepții și atitudini față de persoanele LGBT în mediul educațional românesc*. Retrieved from: [http://www.acceptromania.ro/wp-content/uploads/2016/03/Un-liceu-sigur-pentru-to%C8%9Bi-rezultate-cantitative\].pdf](http://www.acceptromania.ro/wp-content/uploads/2016/03/Un-liceu-sigur-pentru-to%C8%9Bi-rezultate-cantitative].pdf)
3. ACCEPT România (2020). *Situația persoanelor trans în România*. ACCEPT. Retrieved from: <https://transinromania.ro/trans-in-romania/>
4. ACCEPT România (n.d.) *Orientarea sexuală. Ghid pentru profesori*. ACCEPT. Retrieved from <http://www.acceptromania.ro/educatie/>
5. Amendamentul la Legea Educației Naționale. iunie 2020. <https://www.senat.ro/legis/PDF/2020/20L087SI.PDF>
6. Apostu, O., Balica, M., Caragea, N., Florian, B., Istrate, G., Jigău, M., și Voinea, L., (2012). *Toți copiii la școală până în 2015. Inițiativa globală privind copiii în afara sistemului de educație*. UNICEF România, Buzău, Alpha MDN, 2012
7. Asociația GoFree & Asociația pentru Dezvoltare Activă (2023). *Carta Albă a Tinerilor din Mediul Rural*.
8. Assari, S., & Caldwell, C. H. (2018). *Teacher Discrimination Reduces School Performance of African American Youth: Role of Gender*. Brain Sciences, 8(10), 183. doi:10.3390/brainsci8100183
9. Berry, K. (2018). *LGBT bullying in school: a troubling relational story*. Communication Education, 67(4), 502–513. doi:10.1080/03634523.2018.1506137
10. Bernard, M. E., Vernon, A., Terjesen, M., & Kurasaki, R. (2013). *Self-Acceptance in the Education and Counseling of Young People*. The Strength of Self-Acceptance, 155–192. doi:10.1007/978-1-4614-6806-6_10
11. Birkeland, M. S., Melkevik, O., Holsen, I., & Wold, B. (2012). *Trajectories of global self-esteem development during adolescence*. Journal of adolescence, 35(1), 43–54. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.06.006>
12. Branje S. (2022). *Adolescent identity development in context*. Current opinion in psychology, 45, 101286. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.11.006>
13. Catunda, R., Marques, A., & Januário, C., (2017). *Perception of Body Image in Teenagers in Physical Education Classes*. Motricidade. 13.
14. Consiliul Național al Elevilor (2021). *Raportul privind implementarea Statutului Elevului la nivel național*. <https://consiliulelevilor.ro/wp-content/uploads/2022/11/RISEN%202021-2022.pdf>
15. Copăceanu, M. & Costache, I. (2022). *Sănătatea mintală a copiilor și a adolescenților din România*. UNICEF România
16. Craig, S. L., & Smith, M. S. (2011). *The Impact of Perceived Discrimination and Social Support on the School Performance of Multiethnic Sexual Minority Youth*. Youth & Society, 46(1), 30–50. doi:10.1177/0044118x11424915
17. Croitoru, C. & Ciobanu, E. (2019). *Ghid de bune practici: Alimentație rațională, siguranța alimentelor și schimbarea comportamentului alimentar*. Agenția Universitară Francofonă - Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Chișinău.
18. D'Augelli, A. R. (2003). *Lesbian and Bisexual Female Youths Aged 14 to 21: Developmental Challenges and Victimization Experiences*. Journal of Lesbian Studies, 7(4), 9–29. doi:10.1300/j155v07n04_02
19. DEX (n.d.). Discriminare. DEX. Retrieved from <https://dexonline.ro/definitie/discriminare>
20. Drepturi, respect, egalitate: *Ghidul părinților și îngrijitorilor* (2019).
21. Enea, V., Moldovan, A., Anton, R. (2017). *Tulburările de comportament alimentar și obezitatea la copii și adolescenți*. Polirom. București
22. Faillace, L., A., (2021). *The impact of bullying on mental health*. Department of Psychiatry and Behavioral Sciences. Texas
23. Fields, X., & Wotipka, C. M. (2020). *Effect of LGBT anti-discrimination laws on school climate and outcomes for lesbian, gay, and bisexual high school students*. Journal of LGBT Youth, 1–23. doi:10.1080/19361653.2020.182127
24. Fleck, G. și Rughiniș, C. (2008). *Vino mai aproape: incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*, Guvernul Român.
25. Furnham, A., & Cheng, H. (2017b). *Socio-Demographic Indicators, Intelligence, and Locus of Control as Predictors of Adult Financial Well-Being*. Journal of Intelligence, 5, 11. <https://doi.org/10.3390/jintelligence5020011>
26. Haller, I. (2023). *Infrațiuni motivate de ură și discursurile urii. Situația din România 2021-2022*. Centrul de Resurse Juridice. Retrieved from: <https://www.crj.ro/wp-content/uploads/2023/02/Raport-Infrațiuni-motivate-de-ură-2021-2022.pdf>
27. Hidayati, N.O., Nurhalimah, H., Suhendar, I., & Nurhidayah, I. (2021). *DESCRIPTION OF BODY IMAGE AMONG TEENAGERS*.
28. Horga, I. & Jigău, M. (coord.) (2009). *Situația copiilor cu cerințe educative speciale incluși în învățământul de masă*. București: Ed. Vanemonde.
29. Kapur, S. (2015). *Adolescence: the stage of transition*. Horizons 233 of Holistic Education, 2.
30. Liga Anti-Defăimare (2018). *Pyramid of Hate*. <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/pyramid-of-hate.pdf>

31. Macinnes, D. L. (2006). *Self-esteem and self-acceptance: an examination into their relationship and their effect on psychological health*. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 13(5), 483–489. doi:10.1111/j.1365-2850.2006.00959.x)
32. Ministerul Educației - Legea Educației Naționale nr. 1/2011. https://edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Legislatie/2022/LEN_2011_actualizata_2022.pdf
33. Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice (2016). Statutul Elevului. https://www.edu.ro/sites/default/files/OM_4742_10.08.2016-Statut_elevi_2016_0.pdf
34. Ministerul Educației și Cercetării. ORDIN nr. 4.343/2020 din 27 mai 2020 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. 7 alin. (1[^]1), art. 56[^]1 și ale pct. 6[^]1 din anexa la Legea educației naționale nr. 1/2011, privind violența psihologică - bullying https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Legislatie/2020/OMEC_4343_2020_norme%20antibullying.pdf
35. Muñoz-Plaza, C., Quinn, S. C., & Rounds, K. A. (2002). *Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Students: Perceived Social Support in the High School Environment*. *The High School Journal*, 85(4), 52–63. <http://www.jstor.org/stable/40364353>
36. Mutruc, A. (2021). *Aspectele psihologice ale tulburărilor de comportament alimentar la tineri. Comunicări științifice studențești*. Retrieved from: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/195-197_12.pdf
37. Newcomb, M. E., LaSala, M. C., Bouris, A., Mustanski, B., Prado, G., Schrage, S. M., & Huebner, D. M. (2019). *The Influence of Families on LGBTQ Youth Health: A Call to Action for Innovation in Research and Intervention Development*. *LGBT health*, 6(4), 139–145. <https://doi.org/10.1089/lgbt.2018.0157>
38. Russell, S. T., & Fish, J. N. (2016). *Mental Health in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender (LGBT) Youth*. *Annual Review of Clinical Psychology*, 12(1), 465–487. doi:10.1146/annurev-clinpsy-021815-093153
39. Salvații Copiii (2019). *Convenție cu privire la Drepturile Copilului*. Salvați Copiii. Retrieved from: <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/c7/c7657ec7-318f-4481-967c-e6b5d9a41258.pdf>
40. Șeptelean, F.E. (2012). *INFLUENȚA STATUTULUI SOCIO-ECONOMIC ȘI ATITUDINII FAȚĂ DE EDUCAȚIE A FAMILIEI ÎN REUȘITA ȘCOLARĂ*. Universitatea Babeș-Bolyai. Cluj-Napoca
41. Smith, N. G., & Ingram, K. M. (2004). *Workplace Heterosexism and Adjustment Among Lesbian, Gay, and Bisexual Individuals: The Role of Unsupportive Social Interactions*. *Journal of Counseling Psychology*, 51(1), 57–67. doi:10.1037/0022-0167.51.1.57
42. Soto, C. (2020) *Classroom discourse analysis as a tool for exploring ethical tensions in a critical teaching*. *Classroom Discourse*, 11:2, 129-148, DOI: 10.1080/19463014.2020.1755328
43. Uniunea Europeană (2019). *Discriminarea în Uniunea Europeană - Sondaj Eurobarometru* <https://www.age-platform.eu/publications/discrimination-european-union-eurobarometer-survey>
44. Watson, R. J., Grossman, A. H., & Russell, S. T. (2016). *Sources of Social Support and Mental Health Among LGB Youth*. *Youth & Society*, 0044118X1666011. doi:10.1177/0044118x16660110)

[glosar termeni LGBTQIA+]

LGBTQIA+: acronimul pentru lesbiană, gay, bisexual, transgender, queer, intersex și asexual. Este un termen care subliniază și diversitatea identităților sexuale și de gen din cadrul comunității. Simbolul + este inclus pentru a reprezenta membrx comunității care se identifică cu o orientare sexuală, ori o identitate de gen ce nu e inclusă în acronimul LGBTQIA.

Orientare sexuală: capacitatea unei persoane de a simți atracție sexuală și/sau romantică și de a avea relații romantice și/sau sexuale cu alte persoane. Orientarea sexuală nu trebuie confundată cu identitatea de gen.

Coming out: procesul prin care o persoană se identifică/și acceptă propria orientare sexuală, orientare romantică sau identitate de gen. De asemenea, este procesul prin care o persoană împărtășește orientarea sexuală sau identitatea de gen cu alții (coming out față de prieteni/familie, etc).

Identitate de gen: se referă la experiența conștientizată individual și profund psihologică a genului, care poate să corespundă sau nu cu sexul atribuit la naștere. Pentru a înțelege pe deplin conceptul identității de gen, este important de subliniat diferența dintre sex și gen. În timp ce „sex” se referă la caracteristici biologice, „gen” se referă la caracteristici sociale, psihice individuale. Felul în care persoanele și grupurile înțeleg, experimentează și-și exprimă genul este mult mai divers. Astfel, genul este începe să fie instituționalizat în societate într-un mod mai complex.

Gen: spre deosebire de „sex”, care ține de biologie (biologic vorbind, corpul unei persoane va fi de sex femeiesc, bărbătesc sau intersex), „genul” este un construct social, bazat pe un ansamblu de caracteristici emoționale, comportamentale și culturale pe care societatea le „atașează” sexului biologic al unei persoane. Genul poate avea mai multe componente, inclusiv identitatea de gen, expresia de gen, rolurile de gen, etc. Există persoane care, ca gen, nu se regăsesc în categorisirea binară bărbat/femeie (persoanele non-binare, agender).

Transgender: deseori prescurtat ca trans, acest termen descrie o persoană a cărei identitate de gen nu corespunde cu sexul atribuit la naștere. De exemplu, un bărbat transgender este o persoană a cărei sex atribuit la naștere a fost cel feminin, însă persoana nu se identifică. O femeie transgender este o persoană a cărei sex atribuit la naștere a fost cel masculin, însă persoana se identifică cu cel feminin.

Cuvântul trans este folosit întotdeauna ca adjectiv, nu ca substantiv. De exemplu, forma corectă este „*m-am întâlnit cu o persoană trans*”, nu „*m-am întâlnit cu o trans*”.

De asemenea, trans este utilizat ca termen umbrelă pentru a include identitățile de gen în afara sferei binare. Persoanele transgender pot avea diferite orientări sexuale.

contact@identity.education.ro
[@identity.education](https://www.instagram.com/identity.education)

Material realizat de Identity.Education
cu sprijinul British Embassy Bucharest și
Ambasadei Irlandei în România în cadrul
proiectului „From Information to Allyship”.